

Raadsvoorstel

Raadsvergadering Debat en Beslút	: 1 oktober 2025
Petear	: 17 september 2025
Agendapunt	: 6D/13B
Datum voorstel	: 14 mei 2025
Onderwerp	: Ontwerpbeleidsregel Kerkenvisie De Fryske Marren
Zaaknummer	: Z.837569
Portefeuillehouder	: mevrouw S.D. van der Meer

Voorstel:

1. In te stemmen met de ontwerpbeleidsregel Kerkenvisie De Fryske Marren
2. De hierboven beschreven ontwerpbeleidsregel ter inzage te leggen.

Inleiding - Ynlieding

In gemeente De Fryske Marren staat een kleine zestigtal kerkgebouwen. Het gebruik van deze kerkgebouwen staat onder druk en het is de vraag of alle kerkgebouwen op langere termijn kunnen blijven functioneren als kerkgebouw. Met het landelijk programma 'Toekomst religieus erfgoed', heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, samen met enkele partners, gemeenten inhoudelijk en financieel gestimuleerd om een eigen 'kerkenvisie' te ontwikkelen. Ook wij als de gemeente De Fryske Marren hebben gebruik gemaakt van deze regeling om een kerkenvisie op te stellen. Om een start te maken met het opstellen van de kerkenvisie heeft het college op 29 maart 2022 het 'Plan van aanpak Kerkenvisie De Fryske Marren' vastgesteld. Dit plan van aanpak heeft u als raad destijds ter informatie ontvangen. Inmiddels is de Omgevingswet in werking getreden. Hierdoor worden er geen separate visies meer vastgesteld, maar zijn dit beleidsregels geworden. We blijven echter ook het woord 'kerkenvisie' hanteren omdat dit de landelijke naam is voor dit soort van beleidsregels. Op basis van dit voorgaande is bijgaande ontwerpbeleidsregel 'Kerkenvisie De Fryske Marren' opgesteld. Deze ligt nu ter besluitvorming voor.

Beoogd resultaat - Beëage resultaat

Het beoogde resultaat valt uiteen te splitsen in vier onderdelen:

- Het overkoepelende doel van deze beleidsregel kerkenvisie is het behouden van en het creëren van een mooie en zinvolle leefomgeving in gemeente De Fryske Marren en dan met name gericht op de rol die het religieus erfgoed daarbij kan spelen.
- Deze beleidsregel is bedoeld om in gezamenlijkheid met onder andere de kerkeigenaren een duurzame strategie te ontwikkelen voor (leegkomende) kerkgebouwen.
- Met het opstellen van deze beleidsregel wordt beoogd om handvaten aan te bieden aan kerkeigenaren voor het behoud van hun kerkgebouw.
- Daarnaast is het doel van deze beleidsregel om meer bewustwording te creëren over de waarde van religieus erfgoed en de mogelijke toekomstige problematiek rondom kerkgebouwen.

Argumenten - Argumenten

1.1 Kerkgebouwen zijn van belang

Kerkgebouwen zijn opvallende en herkenbare elementen in het landschap. Door hun hoogte en ligging kunnen ze vaak al van veraf gezien worden, wat ze tot markante bakens maakt in de omgeving. Ze maken een belangrijk deel uit van het silhouet van een dorp. Bijna elke plaats in de gemeente heeft wel een eigen kerkgebouw. Veel van deze gebouwen hebben een oudere voorganger op dezelfde plek. De 'kerkplek' is dus veelal ouder dan het gebouw zelf. Dit geldt in de gemeente De Fryske Marren voor een derde van de kerkgebouwen.

1.2 In toenemende mate worstelen kerkeigenaren met de toekomst.

Hoge kosten en minder leden. De ontkerkelijking zal naar verwachting doorzetten. Daardoor zijn er steeds minder financiële middelen en mensen om het kerkgebouw te behouden. Om het gebouw te behouden, is het exploitabel houden ervan essentieel. Geregeld zijn de gebouwen niet geschikt voor breder gebruik naast religieus gebruik. Daarnaast vergen de gebouwen veel onderhoud en voldoen ze niet aan de actuele eisen van duurzaamheid en comfort.

1.3 Verlies van functie van kerkgebouwen

In de afgelopen decennia heeft al een derde van de kerkgebouwen in onze gemeente een herbestemming gekregen. Naar verwachting zullen er de komende tien tot twintig jaar nog meer kerkgemeenschappen onvoldoende draagkracht hebben om op de oude voet door te gaan. Sommige kerken zullen hun deuren moeten sluiten. Dit zijn vaak emotioneel ingrijpende processen voor kerkgemeenschappen. Maar ook voor de (dorps)gemeenschap. Want een kerkgebouw is niet alleen een geloofsplek, maar ook een ontmoetingsplek voor dorpsgenoten, een herkenningspunt van ver en een centraal middelpunt van het dorp. Als een kerkgebouw wordt onttrokken aan de eredienst en dus een nieuwe functie moet krijgen, ontstaat er vaak een moeizame discussie.

1.4 Wij willen gebouwen met cultuurhistorische waarde nieuwe toekomst geven

Kerkgebouwen hebben vaak een belangrijke monumentale waarde. In de Omgevingsvisie De Fryske Marren is opgenomen dat wij *“cultuurhistorische elementen graag willen doorgeven aan de volgende generatie. Het is daarom belangrijk om ons erfgoed te bewaken of in ere te herstellen. Bij het maken van plannen voor de inrichting van de ruimte zijn (...) de cultuurhistorische waarden een belangrijk onderdeel van de afwegingen.”* Instandhouding van monumentale waarden komen onder druk te staan als een gebouw geen functie meer heeft en een transformatie moet ondergaan.

1.5 In de ontwerpbeleidsregel kerkenvisie is een procesbeschrijving opgenomen van het transformatieproces

Om bovenstaande processen goed te begeleiden is in de beleidsregel kerkenvisie een stappenplan opgenomen om dit proces van transformatie goed te kunnen begeleiden. 'Transformaties' kunnen bestaan uit wijzigingen in gebruik, wijzigingen in de eigendoms- en beheersstructuur en wijzigingen aan, in of bij het gebouw. Hieronder wordt schematisch de verschillende stappen in het transformatieproces toegelicht. In de ontwerpbeleidsregel kerkenvisie is hierover een beschrijving opgenomen.

Het transformatieproces

	Eigenaar	Gemeente
1. Initiatief	Initiatief	
2. Gezamenlijke stappen	Contactgesprek	
3. Waardebepaling	Opstellen	Gesprek vertrekpunt aanpak
4. Transformatiemogelijkheden	Gesprek	Gesprek
5. Relatie met andere behuizen en voorzieningen	Onderzoek contact leggen	Mede input leveren / contacten met collega's
6. Onderbouwing	Opstellen	Vaststelling voor vervolg

Legenda

Primaire rol

Rol

Belangrijk om hierbij op te merken is dat de rol van de gemeente bij dit transformatieproces faciliterend is. De verantwoordelijkheid blijft liggen bij de eigenaren van de kerkgebouwen.

1.6 In de ontwerpbeleidsegel kerkenvisie zijn algemene uitgangspunten geformuleerd die gelden bij transformaties van kerkgebouwen

Voor het proces van transformatie van kerkgebouwen zijn de volgende algemene uitgangspunten van toepassing:

- kerkgebouwen worden in principe niet gesloopt, tenzij er nadrukkelijk geen waarden in het geding zijn;
- bij voorkeur blijven de gebouwen publiek toegankelijk: bij herbestemming heeft een publieke functie de voorkeur boven een herbestemming met een private functie;
- ook na herbestemming kan het (cultuurhistorische) verhaal van gebouw en omgeving verteld en beleefd worden;
- oplossingen worden gezocht met een open blik en bredere scope dan alleen het gebouw zelf; er wordt dus ook naar de omgeving (economische en fysieke vormgeving) gekeken;
- combinaties van functies kunnen de voorkeur hebben boven ééndimensionale oplossingen.

Vanzelfsprekend spelen wenselijkheid, haalbaarheid en betaalbaarheid daarbij ook een rol.

1.7 In de ontwerpbeleidsregel kerkenvisie is onze aanpak geformuleerd

Onderstaande transformatieladder willen wij als leidraad gebruiken op het moment dat er sprake is van een transformatie van een kerkgebouw. Transformaties worden bij de gemeente De Fryske Marren als volgt aangepakt:

Transformatieladder

Stap	Gebruik	Publiek	Ruimte en monumentaliteit	Voorbeeldfunctie
1	Religieus	Toegankelijk	Ervaarbaar	gebedshuis
2	Meervoudig	Toegankelijk	Ervaarbaar	gebedshuis plus
3	Publiek	Toegankelijk	Ervaarbaar	bibliotheek, evenementen, dorps huis, expositie, gezondheidscentrum, kantoor, museum, muziek, school, ...
		Toegankelijk	Niet erfahrbaar	
4	Privaat	Toegankelijk	Ervaarbaar	detailhandel, horeca, evenementen, expositie, gezondheidscentrum, hotel, kantoor, museum, muziek, ...
		Toegankelijk	Niet erfahrbaar	
		Niet toegankelijk	Ervaarbaar	wonen, opslag
		Niet toegankelijk	Niet erfahrbaar	
5	Tijdelijk			tijdelijke leegstand, tijdelijk gebruik
6	Geen			sloop / nieuwbouw

Met het woord 'ervaarbaar' wordt hier bedoeld dat de ruimtelijkheid en monumentaliteit van de kerkzaal en kerkgebouw na transformatie nog herkenbaar is. Bij de bovenste stappen in de transformatieladder is bijvoorbeeld belangrijk dat er geen ingrijpende opdeling van de kerkruimte is en dat monumentale waarden nog zoveel mogelijk intact zijn. Dit is belangrijk omdat juist de ruimtelijkheid en de monumentaliteit kernkwaliteit van de kerkgebouwen zijn.

1.8 De ontwerpbeleidsregel kerkenvisie is opgesteld op basis van input van kerkeigenaren

Voor het ontwikkelen van een duurzame strategie voor (leegkomende) kerkgebouwen, hebben wij met input van lokaal betrokkenen de beleidsregel kerkenvisie opgesteld. De beleidsregel kerkenvisie stelt eigenaren, overheden en betrokkenen in staat te anticiperen op de komende veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van de kerkgebouwen. Hierbij zijn alle kerkgebouwen meegenomen bij het opstellen van deze beleidsregel, zowel de monumentale als de niet-monumentale kerkgebouwen.

1.9 We zitten in een transitiefase om te werken conform de Omgevingswet

Uiteindelijk is ons doel als gemeente om te werken in overeenstemming met de Omgevingswet. Dus één visie, namelijk de omgevingsvisie en ook gebruik maken van de andere instrumenten van de Omgevingswet, zoals het programma. Op dit moment zitten we in de transitie naar het volledig werken met de Omgevingswet. Daarom wordt voorgesteld deze kerkenvisie als ontwerpbeleidsregel vast te stellen. Het is niet erg dat we in deze transitiefase nog gebruik maken van de term 'visie'. Een kerkenvisie gaat over meer dan de fysieke leefomgeving alleen. Daardoor valt een kerkenvisie niet geheel onder de Omgevingswet.

Uiteindelijk wordt het deel van de kerkenvisie dat gericht is op de fysieke leefomgeving, integraal verwerkt in het instrumentarium van de Omgevingswet.

- Kaderstellende uitspraken uit de kerkenvisie kunnen uiteindelijk landen in de omgevingsvisie
- Uitvoerend beleid in een omgevingsprogramma
- Toetsingskaders (zoals de transformatieladder) in het omgevingsplan

2.1 De ontwerpbeleidsregel kerkenvisie eerst voor te leggen aan de raad alvorens deze ter inzage wordt gelegd

In het plan van aanpak uit 2022 is opgenomen dat *“Nadat de ontwerpvisie gereed is en het college van burgemeester en wethouders kan instemmen met de ontwerpvisie, wordt de visie ter inzage gelegd door het college. Partijen kunnen daarop hun zienswijzen inbrengen. Het college zal deze zienswijzen in behandeling nemen en eventueel de visie wijzigen. Daarna zal zij instemmen met de definitieve visie en deze voor vaststelling voorleggen aan de raad.”* Op dit punt willen wij afwijken van het Plan van Aanpak en de stukken eerst aan u als raad voorleggen, alvorens deze ter inzage worden gelegd. Dit conform de huidige werkwijze. Rekening houdend met de ingediende zienswijzen wordt de beleidsregel daarna opnieuw door het college aangeboden aan u als raad, maar dan voor de definitieve besluitvorming.

Kanttekeningen: risico's en eventuele beheersmaatregelen – Kanttekeningen: risico's en eventuele beheersmaatregelen

Er zijn geen specifieke risico's of beheersmaatregelen te benoemen

Beleid, regelgeving en Sustainable Development Goals (SDG's) – Belied, regeljouwing en Sustainable Development Goals (SDG's)

Erfgoedwet en Omgevingswet.

Financiën - Finânsjes

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft sinds 1 januari 2019 financiële middelen beschikbaar gesteld aan gemeenten voor het opstellen van een kerkenvisie. Deze financiële bijdrage is kostendekkend voor het opstellen en uitwerking van de beleidsregel kerkenvisie.

Uit deze beleidsregel kerkenvisie vloeien geen financiële verplichtingen voort. Wel is er voor het uitvoeren van de beleidsregel ambtelijke capaciteit nodig. Die ramen wij nu op 130 uur per jaar.

Los van deze visie, komen (openbaar toegankelijke) kerkgebouwen die beschermd zijn als rijks- of gemeentelijk monument, in aanmerking voor gemeentelijke subsidie als er herstelwerkzaamheden worden uitgevoerd. In het kader van de toekomstige Erfgoednota worden deze bestaande subsidieregelingen geëvalueerd en wordt gekeken hoe de bestaande financiële middelen doelmatiger ingezet kunnen worden. Bij deze integrale afweging wordt ook onderzocht of het uitvoeren van cultuur- of bouwhistorisch onderzoek ook subsidiabel kan worden gemaakt.

Duurzaamheid - Duorsumens

Het behoud van kerkgebouwen is per definitie duurzaam omdat bouw materiaal niet verloren gaat en hergebruikt wordt. Het verduurzamen van het kerkenbestand is een uitdaging.

Participatie - Partisipaasje

Wij hebben een integrale beleidsregel kerkenvisie opgesteld. Deze ontwerpbeleidsregel kerkenvisie gaat over alle kerkgebouwen, zowel de monumentale als de niet-monumentale kerkgebouwen. Alle kerkeigenaren zijn betrokken bij de totstandkoming van de visie. Er is een enquête uitgevoerd; er zijn bijeenkomsten georganiseerd en er zijn afzonderlijke gesprekken gevoerd met tiental kerkeigenaren.

Communicatie - Kommunkaasje

In het kader van de ter inzage legging wordt de ontwerpbeleidsregel kerkenvisie gepubliceerd. Daarnaast wordt de ontwerpbeleidsregel naar de kerkeigenaren toegestuurd en wordt er een bijeenkomst voor de

kerkeigenaren georganiseerd. De gemeentelijke internetpagina wordt geactualiseerd en aangevuld met informatie die bruikbaar is voor kerkeigenaren.

Vervolg en evaluatie - Ferfolch en evaluaasje

Na besluitvorming door u als raad, wordt de ontwerpbeleidsregel kerkenvisie ter inzage gelegd. Nadat deze 6 weken ter inzage heeft gelegen worden eventuele zienswijzen verwerkt. Daarna wordt de ontwerpbeleidsregel kerkenvisie ter besluitvorming voorgelegd aan het college en de gemeenteraad.

In het kader van de totstandkoming van het omgevingsplan wordt in de toekomst inzichtelijk gemaakt wat de relatie is tussen deze beleidsregel en het omgevingsplan en op welke manier deze beleidsregel doorwerkt in het omgevingsplan. Ook gaat deze beleidsregel dan mogelijk een onderdeel uitmaken van een nog nader te benoemen programma.

Bijlagen - Taheakke

Nr.	Datum	Soort bijlage	Titel	Zaaknummer
1.	2025-04-25	Collegeadvies	Ontwerpbeleidsregel Kerkenvisie DFM	Z.837569
2.	2025-05-14	Raadsbesluit	Ontwerpbeleidsregel Kerkenvisie DFM	Z.837569
3.	2025-04-25	Bijlage	Ontwerpbeleidsregel 'Kerkenvisie gemeente De Fryske Marren'	Z.837569

Burgemeester en wethouders van De Fryske Marren,

gemeentesecretaris,
Ditta Cazemier

burgemeester,
Klaas Agricola